

Forfatter: Biehl, Charlotta Dorothea

Titel: Mit ubetydelige Levnets Løb

Citation: Biehl, Charlotta Dorothea: "Mit ubetydelige Levnets Løb", i Biehl, Charlotta Dorothea: *Mit ubetydelige Levnets Løb*, udg. af Marianne Alenius, Museum Tusulanum, 1986, s. 44. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-biehl01-shoot-idm139639967551584/facsimile.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Mit ubetydelige Levnets Løb

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

revisioner. Kapitlet om Biehl er i så fald skrevet ca. 25 år efter hendes død eller senere. Det er indlysende, at tonen må blive en anden end hos Biehl. Og det er forbløffende, at Bülow så mange år efter stadig oplever mødet med hende som noget af det mest betydningsfulde, der forekom i hans ungdom. Dertil kommer, at det er interessant at møde en mand, der åbent og ærligt giver udtryk for sin ængstelse ved samvær med lærde kvinder. At han, som - om nogen - overvandt den, skriver sådan, giver stof til eftertanke. Hvad har Biehl mon ikke været mødt med af forhåndsbortvisninger og modarbejdelser fra andre? Men tydeligt nok har Bülows forbavselse over, at hun ikke var så slem, som han troede, i forening med Biehls manglende forventninger til mænd i almindelighed, åbnet vejen for et meget nært forhold mellem dem. Den, der forventer mindst, har ofte behov for mest.

c. Manuskriptet

Manuskriptet til *Mit ubetydelige Levnets Løb* kendes kun i et enkelt eksemplar, som tilhører civiløkonom Erik Vind til Sanderumgaard på Fyn. Det indgår i herregårdens bibliotek, hvor det er registreret som nr 8.A.1 i samlingen af papirer efter hofmarskal Johan Bülow (1751-1828), skriftets adressat og ejeren af landstedet fra 1792 til 1828. Gården blev ved Johan Bülows død solgt af hans enke til den senere hofjægermester Christian Andreas Vind, i hvis familie både gården og en del af Bülows papirer har været siden. En del er på Sorø Akademi Bibliotek, hvortil Bülow testamenterede det. Heraf er noget senere udskilt og anbragt i Rigsarkivet, mens yderligere noget ad andre veje er kommet til Det kgl. Bibliotek.

Fra Biehls hånd er ikke så få manuskripter bevaret i denne samling, hvoraf store dele fortsat ikke er udgivet. J. O. Bro Jørgensen, forhenværende arkivar på Rigsarkivet i København, har udar-

bejdet en registrant over Bülow's papirer. Ved hjælp af den, som bl.a. findes på Rigsarkivet, kan man hurtigt få et overblik over Biehls papirer i Bülow-samlingen. Direkte registreret under Biehls navn er hendes arbejder på Det kgl. Bibliotek. I udlandet kender man desuden til fire breve fra Biehl til E. S. F. Reverdil, jfr. note til s. 26,14. På Rigsarkivet findes en microfilm af originalmanuskriptet til *Mit ubetydelige Levnets Løb* i Filmsamlingen D 320.

Til nærværende arbejde har Erik Vind stillet originalmanuskriptet til min disposition, hvilket har været til meget stor hjælp. En sammenligning af håndskriftet og 1. udgaven ved Louis Bobé (1909) viste så mange forskelle, at det var nødvendigt at nyudgive teksten, hvis man ikke valgte at modernisere den.

I håndskriftet er teksten skrevet på hvidgult papir i brunlig blæk. Manuskriptets udstyr og udseende er beskedent, men har en egen elegance med sin fine, tætte skrift og omhyggelige orden. Det er helt igennem egenhændigt og udført i Biehls pæneste håndskrift. *Der er tydeligvis tale om en renskrift.* Det ensartede præg, de sparsomme rettelser, den bevidste centrering af teksten og indledningsdigtet, brugen af latinske og gotiske bogstaver, udnyttelsen af papiret og det færdige ydre peger altsammen i den retning. Det kunne ikke være et arbejdsmanuskript eller en kladde. Det er heller ikke et almindeligt privatbrev nedskrevet efterhånden som teksten er blevet udtænkt.

Manuskriptet er i oktavformat og måler i længden 18,5 cm og i bredden 11,6 cm. En normal side rummer ca. 47 linier indpasset på ca. 17,8 cm x 10,5 cm. Siderne er således meget tæt beskrevet med kun en ganske smal margin til venstre på 1/2 - 1 cm's bredde. I almindelighed er der 2 - 3 afsnit pr. side.

Hele manuskriptet består af 52 sider fordelt på to sammensyede læg. Det første læg består af fem foldede blade lagt indeni hinanden, mens der i det andet læg er otte tilsvarende. Med lysrød

silketråd er de to læg syet sammen til en lille bog med to lange sting, der går fra midterbladet i første læg til midterbladet i andet læg, hvorved stingene er synlige inde i bogen. Bogen er uden omslag.

Papiret bærer et stort vandmærke med navnet *JHONIG & Zoonen*, der lokaliserer det til Holland, hvor Jan Honig & Zoon i perioden 1737-1787 drev en papirmølle i Zaandijk nordvest for Amsterdam, jfr. W. A. Churchill, *Watermarks in Paper in Holland, England, France etc. in the XVII and XVIII Centuries and their Interconnection*, Amsterdam 1935, p. 15. Hvornår man retter »Zoon« (søn) til »Zoonen« (sønner) i vandmærkets navn er uklart. Churchill's vandmærke nr. 322 synes at være det samme, som Biehls papir bærer. Samme mærke er med ganske små forskelle, som sandsynligvis må tilskrives unøjagtig aftegning, afbildet (med en general henvisning til Churchill's værk) hos Edward Heawood, *Watermarks mainly of the 17th and 18th Centuries*, = *Monumenta chartæ papyraceæ historiam illustrantia*, I, Hilversum 1950, nr. 2740.

Bogen består af følgende dele (a-e):

a. Et upagineret titelblad med påskriften: *Mit ubetydelige Levnets Løb* smukt prentet i latinske bogstaver og arrangeret omhyggeligt nederst på titelbladets øverste halvdel i to linier centreret omkring den vertikale midterlinie. Øverst på siden står et lille »21«, vistnok ikke i Biehls hånd, muligvis en arktælling eller en biblioteksignatur.

b. En upagineret verso-side til titelbladet, hvorpå dedikationsdigtet til Johan Bülow er skrevet, også i latinske bogstaver. De tre strofer er klart adskilte og alle centrerede. Versene 1 og 4 er ind-

rykkede i forhold til 2 og 3. Under digtet står Biehls signatur i latinske bogstaver: *Charlotta Dorothea Biehl* og til sidst en dato: *d 29 July 1787*.

Denne dato er identisk med adressatens fødselsdag. På det løse blad af samme papirtype, som Johan Bülow senere har vedlagt manuskriptet, skriver han om det, at det er Biehls »egenhændige Levnets Beskrivelse, som hun paa min Fødselsdag glædede mig med« (hele bladets indhold er aftrykt efter Biehls tekst). Biehl måtte have haft en travl dag, hvis hun skrev hele brevet på en gang, hvad hun naturligvis heller ikke gjorde. Men hvornår skrev hun så »Mit ubetydelige Levnets Løb«?

I pakken med de 449 private breve fra Biehl til Bülow (jfr. noten til M.U.L. s. 46,28) ligger bl.a. et brev dateret d. 28. juli 1787 og et andet fra d. 30. juli 1787. Men der er intet fra selve den 29. juli. Det brev er nemlig taget ud og lagt for sig af Johan Bülow, som vi så i afsnittet om Johan og Dorothea. Brevdatoen bliver således en sikker »terminus ante quem«. Og man kan endda sænke grænsen lidt mere. I brevet fra d. 30. juli skriver Biehl nemlig, at hun ikke har det så godt p.g.a. »græsselige Side Smerter«. »Jeg har altsaa i 9 Dage enten maatte lagt i Sengen eller paa en Stoel paa den høyre Arm, siden det Onde var i den venstre Side, og følgelig slet jntet kunde foretage mig ...«. Den eneste lindring hun har haft, er en gave fra Bülow: »hans Abelsiner har været min Medecin«. Sygdommen hun led af, diagnosticerer hun selv til »en Hemoroidal Colick«.

På den beskrivelse kan man vist roligt regne de ni dage fra d. 29. juli, og er man først kommet ned på godt en uge før dagen, er springet ikke langt til at sige, at brevet kan være skrevet længe før. Den seneste explicitte tidsangivelse i selve brevet er »april 1784« (jfr. M.U.L. s. 46,36), som hermed kan tages for at være vores »terminus post quem« for dateringen. Af konteksten omkring

denne datoangivelse fremgår dog, at i det mindste den sidste del af brevet, er skrevet et ikke nærmere defineret stykke tid senere. Store dele af fortællingen kan tænkes at være udarbejdet tidligere i Biehls liv, men *mest sandsynligt er den endelige redaktion og renskrivningen af manuskriptet foretaget i vinteren og foråret 1786-1787*. Havde det hele ligget færdigt d. 29. juli 1786, kunne hun jo have foræret det til hans 25-års fødselsdag i st.f. hans 26-års fødselsdag. Det var dog en halvbrud fødselsdag.

c. 47 sider, paginerede fra s. 2 til s. 47. Disse sider rummer prosadelen af selvbiografien og er hovedsagelig skrevet i gotisk skrift. Efter samtidens skik anvender Biehl latinske bogstaver i egennavne og i fremmedord. Disse ord er fremhævet i udgaven.

Biehl er ikke helt konsekvent i sin skift mellem latinske og gotiske bogstaver, hvilket kan forklares på forskellige måder. Muligvis er hun ved renskriften engang imellem ved en fejltagelse kommet til at skrive et fremmedord ned i gotisk skrift, som jo er den skrift, hun har brugt til langt den overvejende del af teksten. Skriften er løbet hende i pennen, og hun har ikke nænnet at foretage en kosmetisk rettelse i et i øvrigt korrekt stavet ord, hvor det ikke var nødvendigt for forståelsen. Muligvis har vurderingen af, hvad der var fremmedord, været en anden på Biehls tid eller efter Biehls fornemmelse, end den er idag. Biehl var særdeles sprogbekvidst, hvad der ikke kan undre nogen. Som aktiv oversætter og som forfatter måtte hun dagligt forholde sig til problemer indenfor stavning og formulering. At hun gjorde det og selv var sig sin styrke på dette område bevidst, viser sig både indenfor *Mit ubetydelige Levnets Løbs* rammer, f.eks. i historien om hendes oversættelse af »Lovtalen over Sully« (M.U.L. 27,15), og i en ellers temmelig besynderlig komedie som *Haarkløveren*, der ikke mindst kan læses som en polemik imod en for kraftig sprogrenselse, som gav adgang

til nydannelser og oversættelseslån, der virkede kunstige på Biehl. Det er imidlertid også bekræftet udefra, at hun var kendt i universitetskredse for sit smukke danske sprog, f.eks. af den italienske hofsekretær Isidoro Bianchi, som omtaler hende meget smukt i sine kulturelle rejsebrev om Danmark, jfr. M.U.L. s. 40,23 med note.

Om hendes sprog var traditionelt eller mildt moderniserende, skal ikke afgøres her, men hendes betydning for formningen af modersmålet i en tid, som sprogligt set var en brydningstid, er tilstrækkeligt dokumenteret først og fremmest ved de mange bøger hun fik trykt, og af den grund er det her skønnet hensigtsmæssigt bl.a. af hensyn til modersmålsforskningen at gengive hendes tekst efter originalmanuskriptet uden moderniseringer af nogen art og også at gengive hendes brug af gotiske og latinske bogstaver. Så meget desto vigtigere er det derfor, samtidig at understrege, at æstetiske hensyn netop i dette formelt set private brev, som altså ikke kan sammenlignes med et eventuelt trykmanuskript eller en færdigtrykt bog, synes at have vejet tungt for hende. Man må derfor skønne i hvert tilfælde af afvigelse fra hendes normalpraksis, som den fremgår i de trykte bøger, om der er grundlag for at anvende det som eksempel i modersmålsdiskussioner eller ej.

Hvad der her er sagt om Biehls anvendelse af skrift, gælder tilsvarende om hendes ortografi. Her er materialet dog ofte tilstrækkelig stort til, at man kan fornemme, hvad der er overgangsfænomener, da en række hyppigt forekommende ord eller lyde kan ses snart stavet på en måde, snart på en anden. Et ord, som af samme forfatter indenfor samme skrift staves forskelligt, er sandsynligvis et ord i en udviklingsfase.

I brugen af store og små begyndelsesbogstaver følger Biehl generelt samtidens regel om at substantiver og egennavne skrives med stort, mens de øvrige ordklasser skrives med lille begyndelses-

bogstav. De ikke så få inkonsekvenser, der er, eksempelvis substantiver skrevet med lille eller verber og adjektiver skrevet med stort, er bevaret i denne udgave. Det er gennemgående bogstaverne b, l og d, der er brugt i flæng med B, L og D, og det er nogle gange umuligt at afgøre, om der er anvendt stort eller lille begyndelsesbogstav. Da bogstavet »B«, som påvist af H. P. Rohde s. 26 og Sv. Cedergreen Bech s. 50 (jfr. bibliografien), har stor betydning for hende, og da hun faktisk har to klart adskilte b'er, et stort og et lille, kunne det tænkes, at det er med vilje, hun næsten altid bruger det store b. Ikke alene hendes eget navn, men flere af de personer, hun har haft et særlig godt forhold til, har B i deres navn. Fremfor alt »Bulou« (Johan Bülow) og »Bestefader« (morfaderen). Noget tilsvarende kunne siges om bogstavet »D« som Dorothea. Dette er dog et langt hyppigere forvekslet bogstav i periodens gotiskskrevne håndskrifter i almindelighed, og også hos Biehl er det svært at skelne mellem det store og det lille d. Det samme gælder bogstavet »L«.

Kommateringen er ikke grammatisk og synes heller ikke at følge noget andet system. Det er en form for pausekommatering, der som oftest er forståelig og ganske udtryksfuld. Ofte ville en lidt mere ødsel anvendelse af hjælpetegn (særlig anførselstegn) have hjulpet læsningen, men kun sjældent er tegnsætningen direkte meningsforstyrrende. Hvis der i nærværende udgave afviges fra Biehls egen brug af pausetegn, er det angivet.

Overstregninger er der meget få af, understregninger endnu færre. Enkelte ikke meningsforstyrrende dittografier har Biehl ladet stå, ligesom glemte småord, der let kan konjiceres, ikke er indføjede. I betragtning af, at rettelser er foretaget i manuskriptet, når meningen ellers ville være blevet forkludret, kan man ikke udelukke, at de nævnte småfejl har fået lov at blive stående af æstetiske grunde.

d. Tre blanke sider, som følger efter den sidste paginerede tekstside, side 47, der rummer 13 linjer og Biehls afsluttende »Deres hengivne Dorothea«. Den lille bog får således en harmonisk og æstetisk behagelig afslutning med et blankt opslag og en ubeskreven bagside. Intet planløst papirspild og intet febrilsk gnidder til sidst, men en afbalanceret tilpasning af tekst til papir.

e. Vedføjet det egentlige manuskript ligger i dag det ovenfor omtalte kommenterende løsblad, som Johan Bülow har skrevet. Det er en note til eftertiden, som giver Bülows korte vurdering af Biehl og forklaringen på, hvorfor hendes selvbiografi er at finde blandt hans efterladte papirer. Sammen med disse oplysninger, som her er trykt efter udgaven, har han lagt et kobberstik af hende, som uanset at Bülow selv meddeler, at han ikke finder det vellignende, siden dengang har hørt sammen med selvbiografien og også her er anbragt lige før teksten. Det er udfærdiget af Johan Bülows gode ven, den berømte kobberstikker Johan Friedrich Clemens efter Biehls død på grundlag af et maleri af maleren Christoph Wilhelm Andreas Müller (jfr. afsnittet om portrætter af Biehl).

Manuskriptet til *Mit ubetydelige Levnets Løb* adskiller sig på mange måder fra Biehls private breve til Johan Bülow, først og fremmest ved at fylde 50 sider i stedet for de sædvanlige 1 eller 2 foldede blade. Dertil kommer den smukke orden, hun holder her. Brevet er færdiggjort i sit ydre. Det fremtræder smukt og beskedent som en lille syet bog, og det er forsynet med en titel anbragt på et særskilt titelblad.

Brevet må betragtes som en renskrift og har været brugt som gave. En nydelig fødselsdagsgave fra en kendt forfatter til en kendt hofmarskal. Nogle har sagt, at det var skrevet på opfordring fra Bülow. Den idé stammer sandsynligvis fra Biehl selv, som for ikke

at virke for selvhævdende, kunne have interesse i at fralægge sig ansvaret for initiativet til sin lidet blufærdige selvbiografi. I indledningsdigtet skrev hun i det mindste bl.a. følgende: »Dit Ønske er en Lov for mig ...«(v. 1) og lod den logiske følge heraf blive afslutningsversene: »Glem derfor ikke, hvad mig drev, Men hav ved Læsningen for Øye, At dette blev, for Dig at føye, Og jeg kun for min Bulou skrev«. Biehl påstår, at Bülow opfordrede hende til at skrive, Bülow derimod siger, at han fik det foræret til sin fødselsdag. Der behøver ikke at ligge en konflikt imellem de to udsagn, men det er tydeligt, at ingen af de to føler trang til at tage ansvar for at have fundet på ideen. Havde det været Bülows, kunne han vel have indrømmet det, eller have ladet være med at benægte det. Han kunne jo ikke på forhånd vide, hvilken rolle han fik tildelt i Biehls skildring.

Ved sit pøntlige udseende og ved den skæbne det fik fra såvel afsenders som adressats side, virker dette brev tilrettelagt for en halvt, eller muligvis endda helt, offentlig tilværelse. Det er et manuskript, der er beregnet til at cirkulere, beundres og dermed også læses af Bülow og hans venner og bekendte. Det er et yndigt manuskript, og det er også meningen. Det ideelle cirkulationsmanuskript skal tage sig pænt ud for at kunne friste andre end adressaten. Det er her vigtigt at understrege, at det i og med at man betragter håndskriftet som et tilrettelagt cirkulationsmanuskript - og ikke som et trykmanuskript - ikke er sagt, at selvbiografien ikke er skrevet med henblik på publikation! Man kunne næsten sige: tværtimod. Biehl kan have været så sikker på, at hendes adressat og eventuelle andre læsere ville finde hendes levnedsløb betydningsfuldt, at hun overlod det til dem at give den fine lille sag i trykken. I så fald kalkulerede hun ganske rigtigt.

En detalje, der måske siger noget om, hvor alvorligt man skal tage periodens sentimentalitet, skal her til slut påpeges i forbindel-

se med manuskriptbeskrivelsen. På sidste side i brevet skriver Biehl: »Her har De de betydeligste Tilfælde af mit Liv; Erindringen af nogle af dem har vædet mit Papiir med Taare, ...« Heft op til vores tid cirkulerer myter om, at jomfru Biehls breve endnu bærer spor af de tårer hun har fældet i dem under nedskrivningen. Gennemblader man nu hendes selvbiografi på jagt efter tårer og gransker især de sentimentale passager nøje, må man imidlertid konstatere, at disse tårer ikke lader sig se med det blotte øje.